

Vrijheid en veiligheid

**De Waardenladder als
hulpmiddel bij ethische vragen
rond onvrijwillige zorg**

Marlou Otten

Peter Hoekstra

Dorothea Touwen

WOENSDAG 11 JUNI 2025



Waarom nadenken over ethiek en dementie?

Zorg voor mensen met dementie kan zeer complex zijn

- Omdat de persoon in kwestie deels niet meer zelf kan beslissen maar niet willoos is
- Omdat er veel mensen nauw betrokken zijn (niet alleen cliënt en zorgverleners, maar ook naasten)
- Omdat je niet alleen zorgt voor de persoon die hij/zij geworden is, maar ook wie hij/zij was

Waarom nadenken over vrijheid en veiligheid?

- De ziekte dementie zorgt voor onveilige situaties
- Maar mensen met dementie lijden ook onder onvrijheid en dwang
- Is veiligheid de enige leidende waarde?
- Of kun je ook besluiten dat andere waarden belangrijker zijn?
- En hoe pak je dat dilemma goed aan?

Vrijheid, veiligheid en onvrijwillige zorg



Dwang en drang

Morele rechtvaardiging van dwang en drang:

- Ideeën over wat goed is voor een mens
- In dit geval dus niet de eigen wens van de persoon in kwestie
- Want: vermogen om zelf te beslissen is aangetast

Doel: schade voorkomen/beperken

Criteria:

Doelmatigheid

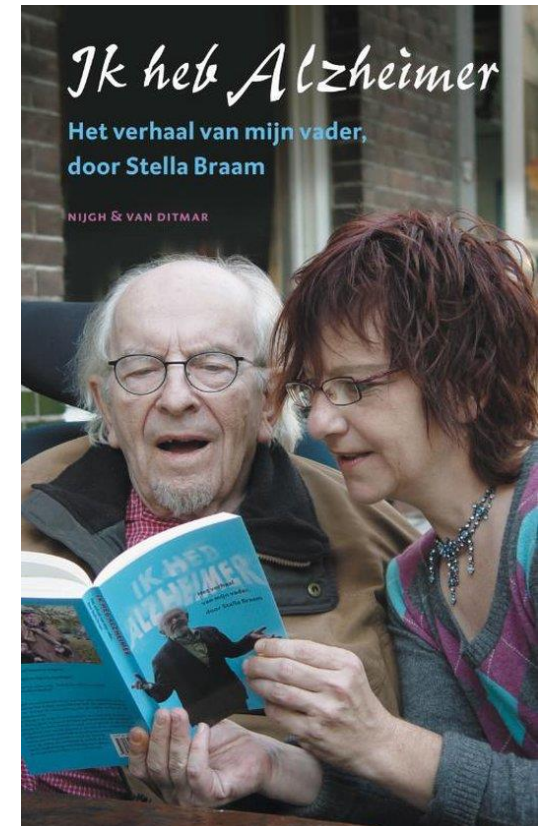
Proportionaliteit

Subsidiariteit

Wetgeving: Wet Zorg en Dwang

Vrijheidsbeperking in de Wzd

- Idee achter Wzd is terugdringen van fixatie en psychofarmaca gebruik
- Balans tussen geen interventie en bestrijden symptomen ziekte
- Goede zorg is individueel gerichte zorg, ook in de Wzd
- Onvrijwillige zorg alleen na zorgvuldig proces van wikken en wegen van de alternatieven



Onderzoek over vrijheid en veiligheid

- Onderzoek in zorgorganisaties
- Interviews met mensen met dementie, naasten en zorgverleners
 - Wat is vrijheid, wat is veiligheid en hoe wordt de verhouding tussen die twee ervaren door alle betrokkenen?
 - Hoe kunnen we helpen om hier zorgvuldig mee om te gaan?

Uit ons onderzoek

- Veiligheid én vrijheid gaan niet altijd over fysieke bewegingsvrijheid
 - De dementie bedreigt het zelf en veroorzaakt gevoelens van onveiligheid
 - Onvrijwillige zorg kan iemands gevoel van vrijheid vergroten
 - Veiligheid betekent niet per se beheersing en controle
 - Veiligheid is niet per se het vermijden van risico's maar meer nabijheid en liefdevolle steun
- Veiligheid als waarde tussen de waarden
- Goede zorg voor een persoon met dementie betekent dus
 - Aandachtig kijken naar de bron van onrust of angst
 - Goed zicht op de vernietigende werking van de ziekte op het zelf
 - Zoeken naar mogelijkheden om aansluiting te vinden bij het zelf

Dit kan alleen met nadenken en praten en zoeken naar mogelijkheden en uitproberen en kijken of het helpt.

Dilemma's



Een ethisch probleem

- Contrast ervaring (het schuurt)
- Er is een keuze
- Het gaat om iets belangrijks
- Meerdere handelingsmogelijkheden, maar aan beide zitten nadelen én voordelen
- Er spelen meerdere, conflicterende waarden, normen of principes



Moreel beraad

- In openheid (en veilige sfeer)
- Expliciet maken van wat er op het spel staat
- Zaak van alle kanten bekijken
 - Argumenten
 - Waarden
 - Normen
- Bereiken van een slotconclusie: wat gaan we nu doen?



Waardenladder

- Gebaseerd op onderzoek onder mensen met dementie, naasten en professionele zorgverleners over de verhouding tussen vrijheid en veiligheid
- Interactieve gesprekshulp
- Kleine groepjes
- Concrete praktijkkwestie
- Relevante uitspraken selecteren
- Waarden op volgorde leggen
- Inzicht in meespelende waarden
- Afspraken maken over de beste aanpak



ZonMw



Werkwijze Waardenladder

- Groepjes van $2 \times 4 = 8$ mensen
- Er wordt een casus aangeleverd
- De casus lezen, even samen bespreken
- Doos open maken, instructie volgen (Waardenladder leggen)

- Eventueel kun je nog een tweede casus bespreken met behulp van de Waardenladder

NB: Eerste keer Waardenladder leggen duurt meestal 20-25 minuten, tweede keer 15 minuten.

Nabespreking



Toepassing

- Toegankelijk en laagdrempelig
 - Geschikt voor de dagelijkse praktijk van zorgteams
 - Dicht bij de zorgpraktijk
 - Niet theoretisch of abstract
 - Ook geschikt voor gesprek met naasten en familie
-
- De Waardenladder NAH wordt in september 2025 gelanceerd
 - Het onderzoek voor de Waardenladder gericht op de zorg voor mensen met dementie in de thuissituatie, is net begonnen
 - Website www.dewaardenladder.nl

Vragen?

Peter Hoekstra

Mirjam Houtlosser

Marlou Otten

Raimond Reijmers

Dorothea Touwen

www.dewaardenladder.nl

